

L-IMHABBA

(*Mill-Ingliż ta' Jerome K. Jerome*)

M'għandniex xi ngħidu, inti ħabbejt! Jekk le, għad trid tħobb. L-imħabba hija bħall-ħożba; ilkoll irridu ngħaddu minnha; ukoll, bħall-ħożba, niħduha darba biss. M'għandux għax wieħed jibza' li jittieħed għat-tieni darba. Dak li ġa ħadha jista' jfittex l-aktar imkejjen imwiegħira u jitbellah kemm irid għax ikun dejjem ħieles. Jista' jmur jixxala f'imsaġar dellija, idur f'għonna msaqqfa b'arkati tal-ħaxix, u jixxaxaxax bilqegħda fuq il-ħażiż jara x-xemx nieżla. Jitbażza' minn dar fil-ħemda tar-raba' daqs kemm jibza' mill-każin fejn iġħaddi ż-żmien. Jista' jissogra l-ħafna tad-dwiefer taż-żwieġ in-nifsu. Jista' jżomm ruħu bieder tul id-dawran ta' Walz l-aktar ferrieħi u, wara, imur jistrieħ f'rokna mudlama bla ma jiddobba xejn li jdum fuqu aktar minn riħ. Jista' jissogra dawra għad-dawl ta' qamar fi sqaqijiet infewħa mill-ward, jew qadfa mat-tbexbix ma' xtut kennija. Jista' jaqbeż ħitan bla ma jiqqad fihom, jinzel żurziqiet jizolqu bla ma jaqa'. Jista' jħares f'għajnejn jilmaw u ma jtgħammixx. Jista' joqgħod jisma' l-ilħina tas-sireni u jibqa' jibbordja bi tmun mhux imrieġi. Jista' jagħfas idejn bajdanin f'tiegħu, izda, dik il-Lulu mriegħida ma taħkmux bit-tagħfis ħielu.

Le, qatt ma nħobbu darbtejn. Kupidu ma jaħlix vleggħa fuq qalb waħida għat-tieni darba. Il-qaddejja ta' l-imħabba huma ħbiebna tul ħajjitna kollha. Bwiebna huma miftuħin dejjem għall-Qima, għall-Għozza u għall-Gibda; izda r-rgħajjes iżraq tagħhom, mistur f'ilbies irjali, iżurna darba biss u jgħib. Il-qalb tal-bniedem hija murtal illi, darba fi żmienu, itir lejn is-sema. Bħal kewkba gerrejja, huwa jixgħel għal waqt wieħed u jdawwal bi għmielu d-dinja ta' taħtu. Imbagħad, id-dalma tal-ħajja tagħna, ordinarja u kollha frugħa, terġa' tibilgħu; u l-qartas maħruq, imwaqqa' mill-ġdid ma' l-art, jibqa' hemm, ma jiswa għal xejn, mingħajr ma jfittxu ħadd, isir irmied u jitmermer bil-qajla l-qajla. Darba, maħlulin mill-irbit li jassarna, nagħmlu l-qalb, bħalma għamel ix-xwejjah Prometew, nixxabtu ma' l-iġbla ta' l-Olimpu u naħtfu mill-mirkeb ta' Febus in-nar ta' l-allat. Hienja dawk li, għax iġħagglu jinzlu qabel ma jintfielhom, jistgħu jixegħlu l-imdiebaħ fuq l-art bil-fjamma tiegħu. L-Imħabba hija dawl safi wisq biex jaqbad għal żmien twil qalb il-gassijiet jintnu li jgħajxuna; imma, qabel tifga, nistgħu ninq-dew biha biex inqabbdu n-nar kenni tal-għozza.

Fuq kollox, dan in-nar li jsaħħan aktar iġħodd għall-imkejjen ġewwiena keħħin tad-dinja tagħna, milli dak l-ispirtu

jaqbad, l-Imħabba. L-Imħabba għandha tkun in-nar vestali ta' xi tempju kbir—xi maqdes wiesa' u mdallam li l-mużka tiegħu hija d-dawrien ta' l-isferi. Il-Għozza taqbad hienja meta l-fjam-ma bajda ta' l-imħabba tintefa. Il-Għozza hija nar li jista' jitkebbes minn jum għall-ieħor u jikber iżjed meta jersqu s-snin xitwija. Ix-xjuħ jistgħu jitrekknu ma' ġenbu b'idejhom magħluba marbutin; it-tfal jistgħu jiffissdu quddiemu; il-ħbieb u l-ġirien huma milqugħa f'xi rokna fil-ġenb tiegħu u saħansitra l-kelb u l-qattus jistgħu jsaħħnu mnefirhom mal-gradilja.

Ingeddsu, fuq dak in-nar, il-faħam tal-ġibda, tal-ħlewwa, tal-għaxxa lejn xulxin. Itfegħu fuqu l-kliem ferrieħi tagħkom, l-għafis ħelu ta' idejkom, l-egħimejjel tagħkom maħsuba u nieqsa mir-regħba. Rewħuh biċ-ċajt, bit-tigrib u bis-sabar. Tistgħu, imbagħad, bla ma tħabblu raskom, tħallu r-riħ ivenven u x-xita tfaqqaq', għaliex il-fuklar tagħkom ikun sħun u mdawwal, u l-uċuh ferħana ta' ma' dwaru jwarrdu dwal ix-xemx b'inkejja tas-sħab iswed ta' barra.

Nibza', għeziez Edwin u Angolin, li intom tistennew iżzejjed mill-imħabba. Taħsbu li fiċ-ċekjkna qalbkom hemm biżzejjed biex tgħajxu għal għomorkom kollu din il-passjoni qalila u wikkiela. Ah, ħbieb zghazagh! Torbtux wisq fuq dik il fjamma tpetpet. Mat-tgerbib tax-xhur tibda titbaxxa u tonqos, u m'hemmx tikbis mill-ġdid. Tarawha tintefa b'sogħba u b'rabja fikom. Iz-zagħżuġ jidhirlu li t-tfajla qiegħda tibred, fil-waqt li t-tfajla taħseb bil-maqlub. Edwin, mgħolli għall-mewt, jara li Angolin m'għadhiex tiġi tiġri, kollha mbissma u mistħija biex tiltaqa' miegħu; u issa, meta jkollu s-sogħla, ma taqbadx tibki, tgħannqu u tgħidlu li ma tistâx toqgħod mingħajru. L-aktar li tista' tagħmel, ittarrafli x'għandu jieħu biex tgħaddilu, u dan, b'leħen li jagħtik x'tifhem li aktar għax qiegħda ddejjaqha t-tqaħqiha. Iċ-ċekjkna Angolin tħoss ruħha mnikkta wkoll għaliex Edwin m'għadux igħozz il-maktur qadim tagħha fil-but ta' ġewwa tas-sidrija.

It-tnejn jistagħġbu bil-bruda lejn xulxin, iżda, ħadd minnhom ma jara l-bidla fih in-nifsu. Kieku kien hekk, ma kenux igarrbu daqshekk. Kienu jfittxu l-Kif u l-Għala fejn għandhom ifittxuhom — fiċ-ċokon tan-natura fqajra tal-bniedem—jagħrfu n-nuqqas ta' xulxin u jibdew, mill-ġdid, jibnu darhom fuq sisien li għandhom aktar mid-dinja u li huma isħaħ. Izda, aħna għomja wisq għan-nuqqasijiet tagħna nfusna u noqogħdu b'seba' għajnejn fuq ta' ħaddieħor. Kullma jgħaddi minn għalina dejjem ħtija ta' xi ħadd ieħor. Li kieku Edwin ma tbiddilx u ma beridx, Angolin kienet tibqa' tħobbu għomorha kollu; u Edwin kien jibqa' jqim lil Angolin sad-dwiem ta' jiemu, kieku hija baqgħet li kienet meta beda jqimha l-ewwel darba.

Għalikom it-tnejn hija siegħa ta' swied-il-qalb meta l-lampa ta' l-imħabba tintefa, jekk in-nar tal-għozza jkun għadu ma f'ax u tkunu għad tridu tithabtu biex tqabbdh fil-ksieħ ta' l-ewwel tbexbix tal-ħajja. J'Alla jieħu qabel jagħmel il-ħin sewwa. Ħafna jibqgħu jirzħu ma' ġenbu mitfi sa ma joqrob il-lej.

Imma, għalfejn joqgħod wieħed ilablab? Min hu li jħoss in-nar ta' l-ewwel imħabba zagħżugħa jikbes f'demmu, u jista' jemmen li għad jitnemnimlu u jintfielu? Iż-zagħżugħ ta' għoxrin jidhirlu li ma jistâx ikun li, meta jkollu sittin, ma jħobbx b'imħabba tal-ġenn kif iħobb issa. Ma jista' jigħi f'moħħu l-ebda raġel li jaf, li hu magħmul fiż-żmien u li qiegħed juri xi għeljem ta' mħabba tal-ġenn; iżda dan ma jnaqqaslux l-emmna fih innifsu. Jekk l-imħabba ta' kullħadd tmut, tiegħu ma tmutx. Qatt ħadd ma ħabb daqs kemm iħobb hu; għalhekk, mela, it-tigrib tad-dinja kollha ma jstax imexxi fil-kas tiegħu. Jaħasra! ta' tletin ikun ingħaqad mal-ġemgħa ta' l-imġarrba. Mhix ħtija tiegħu. Il-ġibdiet tagħna, kemm it-tajba u kemm il-ħżiena, jibirdu hekk kif jibirdu l-fqar fwawar tagħna. Meta ngħaddu t-tletin ma nobogħdux, ma jisgħobbniex, ma nifirħux u ma niġġenux bħal meta nkunu ta' għoxrin. Meta ma jirnexxilniex dak li nixtiequ, ma tiġna ebda xewqa lin-neħħu ħajjitna; u meta jirnexxilna, ma niskrux bil-ferħ. Aktar ma nikbru, aktar nieħdu kull ħaġa bil-bruda. Il-ħżunija tonqos fil-ħażen. Il-Ġieħ jieħu xeh̄ta aktar bierda u jfittex li jdur kif jaqbel l-aktar fiċ-ċirkostanzi. U l-Imħabba—l-imħabba tmut. "Nuqqas ta' qima lejn il-ħolm taz-żgħuzija" jagħqadilna għall-mewt bħas-silġ fuq qalbna. Il-friegħi torja u l-ward miftuħ jinxfu u jitbielu u, minn dielja li xtaqet tifrex iż-żraġen tagħna mad-dinja kollha ma jibqax għajr zokk għeri.

Ħbiebna x-xbejbiet iġħoddu dan kollu bħala ereżija. Li raġel ma jħobbx wara li jtemm żgħuzitu, ma jkun qatt, qabel xagħru jibda jibjad sewwa. Hawn jibdew ma jagħtux kas tiegħu. It-tfaliet jagħmlu ħaqq mir-rġiel minn dak li jaqraw fuqhom fil-kotba miktubin minn nisa bħalhom... F'dawn il-kotba r-raġel li jħobb jigħi mxebbah ma' allâ grieg—qatt, iżda, ma jgħidu liema; sa fejn naf jien, sata' kien Vulkan il-hotbi, jew Janus ta' żewġ uċuh, jew ukoll, is-sakranazz Silenus tal-misterji mdallma! Fuq kollox, jagħtihom lemħa lkoll billi huwa għafrat; u jista' jkun li dan hu li jridu jfissru. M'għandux jedd jiftaħar li hu ta' qalb u ta' hegġa kif isawruh fil-kitba, għaliex ma huwiex għajr blejjah imtajjar u dublett fuq il-ġenb delli ta' l-erbgħin. Imma, għax tgħid! x'għibda għandu u x'xewqa tigħi għal xi tfajla! Staħbew żgħażaġħ, Romeo, Leander! Dan il-għaxqa ta' xih iħobb b'ħerqa tal-ġenn li taħtieġ erba' aġġet-tivi għal kull nom biex issawwarha kif ħaqqa.

Tajjeb għalina x-xjuħ midinba, għeżiež xbejbiet, li intom tistudjaw biss fil-kotba! Kieku taqraw fil-ħajja, tintebħu li l-fwawar ta' żagħżuġħ mistħi aktar jgħidu s-sewwa mill-ħafna kliem sabiħ u mżejjen tagħna. Imħabba ta' tfajjel toħroġ minn qiegħ qalbu; dik ta' raġel aktarx hija effett ta' stonku mimli.

Tassew illi l-mewġ, miexi qajl qajl, ta' raġel mhux ta' min isejjaħlu mħabba meta tqabblu mal-għajn ta' żagħżuġħ li ttajjar l-ilma b'saħħa kif qalbu timtess bil-qasba tas-smewwiet. Jekk tixtieq idduq l-imħabba, ixrob minn-nixxieġħa safja li ż-żgħiżija tferragħlek f'riġlejk. Tistennihiex issir xmara bit-tajn biex titbaxxa u tmiss mewġietha.

Ma nagħmlux, jewwilla, li intom aktar tħobbu t-togħma l-morra; li, għalikom, l-ilma nadif u safi huwa bla togħma u li, wara li jiddardar, itteġimuh tajjeb? Għandna, jewwilla, nemmnu lil dawk li jgħidulna li tfajla aktar titgħaxxaq biż-żegħiħ ta' id mġharra fit-tajn tal-fruġħa tal-ħajja?

Dan hu t-tagħlim li jixtered kulljum fil-kotba ħżiena. Qatt, tgħid, ma jidħlu daħla fihom infushom dawk il-friegħen u jaħsbu ftit xi ħsara qed jagħmlu, jitlajjaw fil-ġnien t'Alla, isefsufu f'widnejn il-boloh Adam u Eva, kemm hu ħelu d-dnub u kemm hija tač-čajt ix-xerqa? Kemm tfajliet iħassru u jkabbruhom f'nisa tad-dnub? Kemm iqarrqu b'żgħażaġħ billi juruhom li l-iqsar triq biex tirbaħ qalb ta' xbejba hija l-moġħdija l-maħmuġa? Mhux għax wieħed m'għandux jikteb fuq il-ħajja kif inhu minnu; għid is-sewwa u t-tajjeb jieħu ħsieb tiegħu n-nifsu. Imma l-kwadri tagħhom m'humieħ għajr tpingija maħmuġa ta' thew-dinhom u ta' ħsebijiethom morda bil-fruġħa.

Irridu naħsbu fuq in-nisa mhux kif il-ġibda tas-sess tagħhom turihom—bħala Lore Leis li tiġbidna għat-tiġrif—izda bħal anġli li jgħolluna 'l fuq. Huma għandhom setgħa aktar milli jaħsbu għall-ġid u d-deni. Ir-raġel jibda jħobb meta l-karattru tiegħu jibda jssawwar; u hawn, ix-xebba li jħobb tista' ttejbu jew tħassru. Mingħajr ma jintebaħ, jibda jsir kif tridu hi, tajjeb jew ħazin. Naħseb—jisgħobbija li b'hekk nonqoshom mill-ġieħ—li huma mhux dejjem jinqdew bis-setgħa tagħhom għall-aħjar. Ħafna drabi, n-nisa jkunu marbutin wisq mal-fruġħa tad-dinja. L-eroj idėali tagħhom huwa l-prinčep tan-nuqqas; u, biex jilħqu dan, ħafna mħuħ, kbar, imsaħħrin mill-imħabba, "ma jibqgħux ta' siwi, jitilfu l-ħajja, l-isem u l-ġieħ."

U, b'dan kollu, ja nisa, tistgħu, kieku tridu, tagħmluna bil-wisq itjeb. Aktar tistgħu tressqu d-dinja qrib is-Sema intom mill-predikaturi kollha f'daqqa. L-Imġieba Rħiba m'hijiex mejta: biss, rieqda għax m'għandhiex x'tagħmel. Qisu li tqajmuha intom għal eġħmejjel għolja. Qisu li tkunu tistħoqqu l-qima rħiba. Zommu dejjem ruħkom oġħla minna r-ġiel. Kien

imħabba Una li r-Raħeb tas-Salib Aħmar mar jissara. Id-dragun ma ġie maqtul għall-ebda dama ta' xi dejr. Ja Xbejbiet, kunu sbieħ ukoll f'moħħikom u f'ruħikom, mhux fid-dehra biss, ħalli r-riħieb jirbħu l-ġieħ biex jaqdu lilkom! Ja Mara, biddel is-satra tar-regħiba, tal-wiċċ sfiq u tal-qerq. Uri ruħek, darba oħra, sultana f'satra rjali safja. Elf xabla li, bħal issa, jinsabu msadda fil-għazz ġiefi, jinstiltu mill-għant tagħhom biex jiġġieldu f'ġieħek ma' kull ħażen. Elf Sir Roland jaħfnu f'idhom il-lanez; u l-Bizgħa, ix-Xeħħa, il-Gost u l-Ĥżunija jaqgħu ma' l-art qalb it-trab quddiem il-lwien tagħkom.

Liema eġħmejjel għolja ma konniex sejr in nagħmlu meta konna nħobbu? Liema xorta ta' ħajja xierqa ma konniex sejr in ngħixu mħabba fiha? Imħabbitna kienet emma li konna mmutu għaliha. Dik li konna nħobbu ma konniex inqisuha ħliqa bħalna. Konna naqduha bħala sultana u nqimuha bħala alla-mara.

U, b'liema ġenn konna nqimu! Kemm kien ħelu tqim! Ja tfajjel, għożżha l-ħolma ta' l-imħabba żagħżuġha dment li tista'. Ma ddumx ma tintebaħ kemm kien minnu dak li għanna Tom Moore meta qal li fil-ħajja m'hemm xejn li hu ħelu n-nofs tagħha. Saħiansitra meta ġġib l-imrar, huwa mrar qawwi u romantiku, li xejn ma hu bħal l-imrar li tagħti d-dinja bl-hemm tagħha. Meta titlifha—meta minn ħajtek jgħib kull dawl u d-dinja tifrex quddiemek biża' iswed u ta' tul ta' żmien—mal-tiġħ il-qalb, saħiansitra, jiħħallatlek ferħ ieħor.

U min ma jissograx iġarrab il-biża' tagħha biex jikseb il-ferħ tagħha? Ah, x'gost kien dak! Il-fakra tiegħu thennik. Xi ħlewwa meta tghidilha li tħobbha, li tghix għaliha, li tmut għaliha! Kemm treddnilha biex iġġiegħiha temmen! X'ruxx-mata kliem fieragħ tghidilha; u hi, jaħsra, inkejjuża li hi, tagħmel ta' bir-ruħha ma temmnekx! Kemm jisgħobbik meta twegg-għalha qalbha! U b'dan kollu, x'hena meta tippikak, jew meta titlobha taħfirlek mingħajr biss ma taf xi tkun għamiltilha! Kemm tidher mudlama d-dinja meta tiksrek, kif sikwit tagħmel ja ħeżjnuna, biex tieħu gost tarak issewwed qalbek! u kemm tidher imdawla meta titbissimlek! X'għira tiġik għal kull min ikun magħha! X'mibegħda tidħol f'qalbek għal kull raġel li teħodlu b'idu, għal kull mara li tbus, għall-qaddejja li tħallsilha xagħharha, għat-tifel li jnaddfilha ż-żarbun, għall-kelb li hija tħissed—fil-waqt li jkollok iġġib, saħiansitra, 'l-aħħar wieħed! Kif tara x'tagħmel biex taraha, u kemm tinstamat meta taraha, tħares lejha bla ma tghid kelma waħida! Kemm hija ħaġa li ma tistax tkun li toħroġ, kemm bil-lejl u kemm bi nhar, bla ma, fl-aħħar, issib ruħek quddiem it-twieqi tagħha! Ma tagħmilx il-qalb tidħol; toqgħod titlajja wara l-kantuniera tħares lejn id-dar minn barra. Ah, li kieku xi darba, d-dar tieħu n-nar—ma jġri

xejn għax żgurata—u tidħol tigrī u teħlisha b'sogru ta' ħajtek, u twagġa' u tinħaraq! Xi ħaġa, tkun li tkun, biex taqdiha. Saħsansitra bl-iċken ħwejjeg tithenna. Kif tkun dejjem ħsiebek fiha u dejjem tara li taqtgħalha sa l-anqas xewqa tagħha! Kemm tħossok kburi meta taqdiha! X'ferħ meta tqabbdek tagħmel xi ħaġa! Li tagħti ħajtek għaliha u ma taħseb qatt fik in-nifsek tidher għalik l-aktar ħaġa ħafifa. Tgħaddi bla xalata biex tmur daqsxejn magħha. U kemm tixtieq u tghożżhom il-ħwejjeg li tmiss hija—l-ingwanti żgħar tagħha, iċ-ċuf li tilbes, il-ward li bih tiżzejjen! . . . Ah, kemm hija sabiħa! X'għaġeb ta' sbuħija! Tidħol hija, qisu daħal anġlu u kollox dwarha jisfa xejn. Bil kemm itik li tmissha għax qisha qaddisa. . . . Bir-roġħda biex tinzel għarrkubbtejk u, bil-ħlewwa kollha, ittalla' dik l-id żgħira tagħha lejn xuftejk.

Xi żmien ta' bluha kien dak meta ma konniex rgħiiba, meta konna safja fi ħsebijietna; dak iż-żmien ta' bluha meta qlubna kienu mimlija bis-sewwa, bl-emma u bil-qima! Ah, dak iż-żmien iblah ta' xewqat u ta' taħbit għoli! U xi żmien ta' għierf hu dan meta nafu li l-flus huma l-akbar premju għal xhiex wieħed għandu jithabat; meta ma nemmnux għajr fi ħwejjeg baxxi u f'gideb; meta ma nħabblu rasna għal hadd ħlief għalina nfusna.